

**O‘ZBEK DISKURSIDA LISONIY ISHORA, JIMLIK VA  
BILVOSITA TA’SIRNING PRAGMATIK BIRLIKLAR ORQALI  
IFODALANISHI**

**ВЫРАЖЕНИЕ ЯЗЫКОВОГО НАМЁКА, МОЛЧАНИЯ И  
КОСВЕННОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ В УЗБЕКСКОМ ДИСКУРСЕ  
ЧЕРЕЗ ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ**

**THE EXPRESSION OF LINGUISTIC HINT, SILENCE AND  
INDIRECT INFLUENCE THROUGH PRAGMATIC UNITS IN  
UZBEK DISCOURSE**

**Abdullayeva Muslimaxon Ubaydulla qizi**

Namangan davlat pedagogika instituti talabasi

E-mail: [abdullayevamuslima34@gmail.com](mailto:abdullayevamuslima34@gmail.com)

Telefon: +998933653217

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada o‘zbek diskursida lisoniy ishora, jimlik va bilvosita ta’sirning pragmatik birliklar orqali ifodalanish xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi o‘zbek nutqiy muloqotida bevosita aytilmagan ma’no, yashirin munosabat, ehtiyotkor tanqid, yumshatilgan iltimos va adresatga nozik ta’sir ko‘rsatish vositalarining pragmatik tabiatini aniqlashdan iborat. Maqolada lisoniy ishora, jimlik va bilvosita ta’sir alohida hodisalar sifatida emas, balki o‘zbek kommunikativ madaniyatida o‘zaro bog‘langan pragmatik mexanizmlar sifatida talqin qilinadi. Tadqiqotda tavsifiy, pragmalingvistik, kontekstual, diskursiv va lingvokulturologik tahlil metodlaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, o‘zbek diskursida “mayli”, “o‘zingiz bilasiz”, “keyinroq ko‘rarmiz”, “boshqacharoq qilinsa yaxshi bo‘lardi”, “ruxsat bersangiz”, “shoshilmasak ham bo‘ladi” kabi birliklar ochiq ma’nodan tashqari yashirin kommunikativ signal ham yaratadi. Jimlik esa ayrim vaziyatlarda rad etish, norozilik, rozilik, hurmat, noqulaylik

yoki muloqotni davom ettirmaslik belgisi sifatida talqin qilinadi. Maqola o‘zbek diskursida bilvosita ta’sirning milliy-madaniy asoslarini ochishga xizmat qiladi.

**Kalit so‘zlar:** lisoniy ishora, jimlik, bilvosita ta’sir, pragmatik birlik, o‘zbek diskursi, yashirin ma’no, implitsit axborot, nutqiy odob, kontekst, kommunikativ niyat, pragmalingvistika, milliy madaniyat.

**Аннотация:** В данной статье анализируются особенности выражения языкового намёка, молчания и косвенного воздействия через прагматические единицы в узбекском дискурсе. Цель исследования состоит в выявлении прагматической природы средств, выражающих не прямой смысл, скрытое отношение, осторожную критику, смягчённую просьбу и тонкое воздействие на адресата в узбекском речевом общении. В статье языковой намёк, молчание и косвенное воздействие рассматриваются не как отдельные явления, а как взаимосвязанные прагматические механизмы узбекской коммуникативной культуры. В исследовании использованы описательный, прагмалингвистический, контекстуальный, дискурсивный и лингвокультурологический методы анализа. Результаты показывают, что такие выражения, как “mayli”, “o‘zingiz bilasiz”, “keyinroq ko‘rarmiz”, “boshqacharoq qilinsa yaxshi bo‘lardi”, “ruxsat bersangiz”, “shoshilmasak ham bo‘ladi”, создают не только прямое значение, но и скрытый коммуникативный сигнал. Молчание в некоторых ситуациях интерпретируется как знак отказа, несогласия, согласия, уважения, неловкости или нежелания продолжать общение.

**Ключевые слова:** языковой намёк, молчание, косвенное воздействие, прагматическая единица, узбекский дискурс, скрытый смысл, имплицитная информация, речевой этикет, контекст,

коммуникативное намерение, прагмалингвистика, национальная культура.

**Abstract:** This article analyzes the expression of linguistic hint, silence and indirect influence through pragmatic units in Uzbek discourse. The purpose of the study is to determine the pragmatic nature of linguistic means that express indirect meaning, hidden attitude, cautious criticism, softened request and subtle influence on the addressee in Uzbek speech communication. The article interprets linguistic hint, silence and indirect influence not as separate phenomena, but as interconnected pragmatic mechanisms of Uzbek communicative culture. Descriptive, pragmalinguistic, contextual, discursive and linguocultural methods of analysis were used in the research. The results show that such expressions as “mayli”, “o‘zingiz bilasiz”, “keyinroq ko‘rarmiz”, “boshqacharoq qilinsa yaxshi bo‘lardi”, “ruxsat bersangiz”, and “shoshilmasak ham bo‘ladi” create not only direct meaning but also hidden communicative signals. Silence may be interpreted as refusal, disagreement, agreement, respect, discomfort or unwillingness to continue communication depending on the context. The article reveals the national-cultural basis of indirect influence in Uzbek discourse.

**Keywords:** linguistic hint, silence, indirect influence, pragmatic unit, Uzbek discourse, hidden meaning, implicit information, speech etiquette, context, communicative intention, pragmalinguistics, national culture.

## KIRISH

O‘zbek muloqot madaniyatida fikrni bevosita aytish bilan birga uni ishora, sukut, yumshatish, kinoya, modal ifoda yoki bilvosita ta’sir orqali yetkazish an’anasi kuchli shakllangan. Bu holat o‘zbek diskursining milliy-madaniy tabiatini ko‘rsatadi. So‘zlovchi har doim ham o‘z niyatini ochiq bayon qilmaydi; ba’zan u suhbatdosh sha’nini saqlash, keskinlikni

kamaytirish, hurmatni ifodalash yoki konfliktni oldini olish maqsadida bilvosita vositalardan foydalanadi. Bunday vositalar pragmatik birliklar sifatida nutqda muhim vazifa bajaradi [1].

Lisoniy ishora deganda soʻzlovchining fikrini toʻgʻridan-toʻgʻri aytmadan, maʼlum bir til birligi, kontekst, ohang yoki ibora orqali anglatishi tushuniladi. Masalan, “buni yana bir oʻylab koʻrsak”, “shoshilmasak ham boʻladi”, “keyinroq gaplasharmiz”, “oʻzingiz bilasiz” kabi birliklar yuzaki jihatdan oddiy gap boʻlib koʻrinsa-da, kontekstda maslahat, norozilik, rad etish yoki ehtiyotkor ogohlantirish maʼnosini bildirishi mumkin.

Jimlik ham oʻzbek diskursida muhim kommunikativ hodisadir. Jim turish faqat gapirmaslik emas; u baʼzan rozilik, baʼzan norozilik, baʼzan hurmat, baʼzan xafa boʻlish, baʼzan esa vaziyatdan chiqish strategiyasi sifatida talqin qilinadi. Shu jihatdan jimlik nolisoniy koʻrinishga ega boʻlsa ham, pragmatik maʼno yaratishda faol ishtirok etadi. Ayrim vaziyatlarda aytilmagan gap aytilgan gapdan kuchliroq taʼsir koʻrsatadi [2].

Bilvosita taʼsir esa soʻzlovchining adresatga ochiq buyruq, tanqid yoki talab shaklida emas, balki yumshatilgan, ishorali, kontekstual va madaniy jihatdan maqbul vositalar orqali taʼsir koʻrsatishidir. Oʻzbek nutqiy odobida bunday taʼsir shakli keng tarqalgan. Chunki milliy muloqot madaniyatida andisha, hayo, kattaga hurmat, kichikka izzat, suhbatdosh shaʼnini asrash va keskinlikdan qochish muhim qadriyat sanaladi [3].

Mavzuning dolzarbligi shundaki, zamonaviy tilshunoslikda til birliklarining faqat grammatik yoki semantik maʼnosi emas, balki ularning nutqiy vaziyatdagi yashirin maʼnosi, kommunikativ signali, adresatga taʼsiri va milliy-madaniy asoslari ham keng oʻrganilmoqda. Oʻzbek diskursida lisoniy ishora, jimlik va bilvosita taʼsir hodisalarini pragmatik birliklar asosida

tahlil qilish o'zbek kommunikativ ongining ichki mexanizmlarini ochib beradi.

Tadqiqotning maqsadi o'zbek diskursida lisoniy ishora, jimlik va bilvosita ta'sirning pragmatik birliklar orqali qanday ifodalanishini aniqlashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun lisoniy ishora yaratadigan birliklar, jimlikning nutqiy talqini, bilvosita ta'sir mexanizmlari, ularning kontekstga bog'liqligi va milliy-madaniy asoslari o'rganildi.

### **ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR**

Pragmalingvistika til birliklarining nutq jarayonidagi vazifasi, so'zlovchi niyati, adresatga ta'siri, kontekstual ma'nosi va kommunikativ samaradorligini o'rganadi. Jahon tilshunosligida pragmatika masalalari J. Austin, J. Searle, P. Grice, G. Leech, S. Levinson, P. Brown va S. Levinson kabi olimlarning tadqiqotlarida keng yoritilgan. Nutqiy akt, implikatura, xushmuomalalik strategiyasi va kontekstual ma'no nazariyalari lisoniy ishora hamda bilvosita ta'sirni o'rganishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi [4], [5], [6].

P. Grice tomonidan ilgari surilgan implikatura nazariyasiga ko'ra, muloqotda har doim ham barcha ma'no ochiq aytilmaydi. So'zlovchi nazarda tutgan ma'no ko'pincha kontekst, umumiy bilim va suhbat qoidalari asosida adresat tomonidan xulosa qilinadi [7]. Bu qarash o'zbek diskursidagi "aytilmagan, lekin anglashiladigan" ma'no qatlamini tahlil qilish uchun muhimdir.

O'zbek tilshunosligida pragmatik ma'no, matn talqini, nutqiy odob, milliy-madaniy kommunikatsiya va yashirin ma'no masalalari Sh. Safarov, M. Hakimov, N. Mahmudov, D. Xudoyberganova, R. Qo'ng'urov, M. Yo'ldoshev kabi olimlarning tadqiqotlarida muhim o'rin egallaydi. Sh.

Safarov pragmlingvistikaning nazariy asoslarini yoritgan bo'lsa, M. Hakimov matnning pragmatik talqinida kontekst va so'zlovchi niyatining ahamiyatini ko'rsatadi [1], [8].

N. Mahmudovning til va madaniyat haqidagi qarashlari o'zbek muloqotida lisoniy birliklarning milliy qadriyatlar bilan bog'liqligini tushunishda muhim manba hisoblanadi [3]. D. Xudoyberganovanning antropotsentrik yondashuvga oid ishlari esa til birliklarini inson, tafakkur, madaniyat va nutqiy vaziyat bilan bog'liq holda tahlil qilish zarurligini asoslaydi [9].

Maqolada tavsifiy metod yordamida lisoniy ishora, jimlik va bilvosita ta'sirni yuzaga chiqaruvchi pragmatik birliklar tavsiflandi. Kontekstual tahlil orqali ularning nutqiy vaziyatdagi yashirin ma'nosi ochib berildi. Pragmlingvistik tahlil so'zlovchi niyati, adresatga ta'sir, nutqiy maqsad va implitsit axborotni aniqlashga xizmat qildi. Lingvokulturologik yondashuv esa bu birliklarning milliy odob, andisha, hurmat va kommunikativ ehtiyotkorlik bilan bog'liqligini ko'rsatdi.

## **NATIJALAR VA MUHOKAMA**

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'zbek diskursida lisoniy ishora, jimlik va bilvosita ta'sir o'zaro bog'liq pragmatik hodisalardir. Ular nutqda ochiq ma'nodan tashqari yashirin axborot, so'zlovchi munosabati va adresatga yo'naltirilgan kommunikativ signal yaratadi. Bunday birliklar ayniqsa oilaviy, kundalik, badiiy, ta'limiy, rasmiy va raqamli diskurslarda faol ishlatiladi.

Birinchi hodisa — lisoniy ishora. Lisoniy ishora so'zlovchining niyatini bevosita emas, balki bilvosita vosita orqali bildirishidir. Masalan, "Bugun ishlar ko'payib ketdi" gapi kontekstga qarab shunchaki axborot emas, balki

yordam so‘rash yoki uchrashuvni keyinga qoldirish ishorasi bo‘lishi mumkin. “Bu masalani yana o‘ylab ko‘rsak” ifodasi esa ochiq rad etish emas, balki ehtiyotkor norozilik yoki qarorni kechiktirish signali sifatida ishlatiladi.

Lisoniy ishora ko‘pincha suhbatdosh bilan munosabatni buzmaslik uchun ishlatiladi. O‘zbek muloqotida “yo‘q” deb keskin javob berish o‘rniga “keyinroq ko‘rarmiz”, “sharoitga qarab”, “nasib qilsa”, “imkon bo‘lsa” kabi ifodalardan foydalanish odatiy holatdir. Bu birliklar nutqda rad etish, noaniqlik yoki istaksizlikni yumshoq shaklda ifodalaydi.

Ikkinchi hodisa — jimlik. Jimlik muloqotda nolisoniy hodisa bo‘lsa-da, u kuchli pragmatik ma’noga ega. Jimlik ba’zan rozilikni bildiradi, ba’zan esa norozilikni. Masalan, kattalar oldida javob qaytarmaslik hurmat belgisi sifatida qabul qilinishi mumkin. Lekin tengdoshlar o‘rtasida savolga javob bermaslik xafa bo‘lish, e’tiroz yoki muloqotni davom ettirishni istamaslik belgisi sifatida talqin qilinadi.

Jimlikning ma’nosi kontekstga juda bog‘liq. Bir xil sukut turli vaziyatlarda turlicha talqin qilinadi. Masalan, tanqid eshitgandan keyingi jimlik aybni tan olish, norozilikni yashirish yoki javob berishga jur’at qilmaslik belgisi bo‘lishi mumkin. Taklifdan keyingi jimlik esa istaksizlik yoki mulohaza qilish belgisi sifatida tushuniladi. Demak, jimlik ham pragmatik birliklar kabi kontekstual ma’no yaratadi [10].

Uchinchi hodisa — bilvosita ta’sir. Bilvosita ta’sir so‘zlovchining adresatga ochiq buyruq yoki talab shaklida emas, balki yumshatilgan pragmatik birliklar orqali ta’sir ko‘rsatishidir. Masalan, “Eshikni yoping” degan buyruq o‘rniga “Eshik ochiq qolibdi” deyish orqali so‘zlovchi adresatni harakatga undaydi. Bu yerda gap yuzaki jihatdan xabar bo‘lsa-da, pragmatik jihatdan iltimos yoki buyruq vazifasini bajaradi.

O‘zbek diskursida bilvosita ta’sir ko‘pincha xushmuomalalik birliklari orqali amalga oshadi. “Iltimos”, “marhamat”, “ruxsat bersangiz”, “ma’qul ko‘rsangiz”, “agar imkon bo‘lsa” kabi birliklar buyruq yoki talabni yumshatadi. Masalan, “Agar imkon bo‘lsa, hujjatni bugun yuborsangiz” ifodasi bevosita talab emas, ammo adresatga aniq harakat qilish zarurligini bildiradi. Bu turdagi ifodalar muloqotda hurmat va ehtiyotkorlikni saqlashga xizmat qiladi [11].

Lisoniy ishora, jimlik va bilvosita ta’sirning pragmatik vazifalarini quyidagi jadvalda ko‘rsatish mumkin:

| <b>Hodisa turi</b> | <b>Ifoda vositasi</b>   | <b>Ochiq mazmun</b>     | <b>Yashirin pragmatik ma’no</b>    | <b>Kommunikativ vazifa</b>      |
|--------------------|-------------------------|-------------------------|------------------------------------|---------------------------------|
| Lisoniy ishora     | “Keyinroq ko‘rarmiz”    | Vaqtning keyinga surish | Rad etish yoki istaksizlik         | Keskinlikni yumshatish          |
| Lisoniy ishora     | “Yana o‘ylab ko‘rsak”   | Mulohaza qilish         | Norozilik yoki ehtiyotkor tanqid   | Qarorni yumshoq kechiktirish    |
| Jimlik             | Savolga javob bermaslik | Ochiq javob yo‘q        | Norozilik, noqulaylik yoki rozilik | Munosabatni bilvosita bildirish |
| Bilvosita ta’sir   | “Eshik ochiq qolibdi”   | Holat haqida xabar      | Eshikni yopish iltimosi            | Adresatni harakatga undash      |
| Xushmuomalalik     | “Ruxsat bersangiz”      | Ruxsat so‘rash          | Hurmat va ehtiyotkorlik            | Muloqotga yumshoq kirish        |



| <b>Hodisa turi</b> | <b>Ifoda vositasi</b>    | <b>Ochiq mazmun</b> | <b>Yashirin pragmatik ma'no</b>       | <b>Kommunikativ vazifa</b> |
|--------------------|--------------------------|---------------------|---------------------------------------|----------------------------|
| Modal ifoda        | “Balki shunday qilarmiz” | Taxmin              | Noaniq rozilik yoki ehtiyotkor taklif | Qarorni keskin aytmaslik   |

Jadvaldan ko‘rinadiki, o‘zbek diskursida pragmatik birliklar ko‘pincha ochiq ma‘nodan tashqari yashirin kommunikativ vazifa bajaradi. Bunday birliklar nutqda faqat axborot yetkazmaydi, balki suhbatdoshga ta’sir ko‘rsatadi, munosabatni bildiradi, ijtimoiy masofani saqlaydi va konfliktini yumshatadi.

Badiiy diskursda lisoniy ishora va jimlik personaj ruhiyatini ochishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Qahramonning sukuti, qisqa javobi, ishorali gapi yoki bilvosita munosabati uning ichki kechinmasini, xafaligini, andishasini yoki e’tirozini ko‘rsatadi. Masalan, personajning “Mayli, o‘zing bilasan” deyishi tashqi tomondan rozilik bo‘lib ko‘rinsa-da, aslida xafalik yoki norozilikni bildirishi mumkin. Bu holat badiiy matnda pragmatik tahlilning zarurligini ko‘rsatadi [12].

Oilaviy diskursda bilvosita ta’sir ko‘pincha tarbiyaviy vazifa bajaradi. Ota-ona farzandiga “Darsing qolib ketmadimi?” desa, bu savol bevosita axborot olish uchun emas, balki farzandni dars qilishga undash uchun aytiladi. Xuddi shuningdek, “Uy biroz tartibsiz bo‘lib qoldimi?” degan gap ham yashirin topshiriq vazifasini bajarishi mumkin. Bunday ifodalar o‘zbek oilaviy muloqotida bevosita buyruqni yumshatish va tarbiyaviy ta’sir ko‘rsatish vositasidir.

Rasmiy diskursda ham bilvosita ta'sir keng qo'llanadi. "Mazkur masalani qayta ko'rib chiqish maqsadga muvofiq", "Hujjatlarni belgilangan muddatda taqdim etish tavsiya etiladi" kabi ifodalar rasmiy nutqda buyruqni yumshatgan holda majburiylik ma'nosini beradi. Bunday birliklar rasmiy uslubda xushmuomalalik va institutsional masofani saqlaydi.

Raqamli diskursda lisoniy ishora va bilvosita ta'sir yangi shakllarda namoyon bo'lmoqda. Telegram, Instagram yoki boshqa platformalarda "ko'rib qo'ying", "imkon bo'lsa javob yozing", "shuni bir qarab yuboring", "keyinroq gaplashamiz" kabi ifodalar yozma shaklda pragmatik signal yaratadi. Ba'zan oddiy "ok", "mayli" yoki faqat emoji bilan javob berish ham munosabat, sovuqlik, rozilik yoki norozilik signaliga aylanishi mumkin.

Muhokamalardan kelib chiqib aytish mumkinki, o'zbek diskursida lisoniy ishora, jimlik va bilvosita ta'sir milliy kommunikativ xulqning muhim belgilaridir. Ular andisha, hurmat, ehtiyotkorlik, murosas va suhbatdosh sha'nini saqlash kabi qadriyatlar bilan bog'liq. Shuning uchun bu hodisalarni faqat lingvistik emas, balki lingvokulturologik va pragmal lingvistik jihatdan tahlil qilish zarur.

## **XULOSA**

O'zbek diskursida lisoniy ishora, jimlik va bilvosita ta'sir pragmatik birliklar orqali ifodalanadigan murakkab kommunikativ hodisalardir. Ular nutqda ochiq ma'nodan tashqari yashirin axborot, so'zlovchi niyati, adresatga munosabat va milliy-madaniy signalni ham yuzaga chiqaradi. Ayniqsa, o'zbek muloqotida fikrni yumshoq ifodalash, keskinlikdan qochish, suhbatdosh sha'nini saqlash va hurmat me'yorlariga rioya qilish ushbu hodisalarning faol qo'llanishiga sabab bo'ladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, lisoniy ishora "keyinroq ko'rarmiz", "yana o'ylab ko'rsak", "shoshilmasak ham bo'ladi" kabi birliklar orqali, bilvosita ta'sir "eshik ochiq qolibdi", "imkon bo'lsa", "ruxsat bersangiz" kabi ifodalar orqali, jimlik esa kontekstga qarab rozilik, norozilik, hurmat yoki noqulaylik belgisi sifatida namoyon bo'ladi. Bu hodisalarning barchasi o'zbek diskursida implitsit axborot yaratishning muhim mexanizmlaridir.

Lisoniy ishora, jimlik va bilvosita ta'sir oilaviy, kundalik, badiiy, rasmiy va raqamli diskurslarda turlicha faollashadi. Har bir diskursda ular ma'lum kommunikativ vazifani bajaradi: muloqotni yumshatadi, konfliktni kamaytiradi, adresatni harakatga undaydi, hurmatni bildiradi yoki yashirin munosabatni ifodalaydi. Shu jihatdan ushbu hodisalar o'zbek nutqiy madaniyatining milliy-madaniy xususiyatlarini ochib beruvchi muhim vositalardir.

Xulosa qilib aytganda, o'zbek diskursida lisoniy ishora, jimlik va bilvosita ta'sirning pragmatik birliklar orqali ifodalanishini o'rganish pragmlingvistika, diskurs tahlili, lingvokulturologiya va nutq madaniyati uchun muhim ilmiy ahamiyatga ega. Kelgusida ushbu mavzuni badiiy matnlar, oilaviy muloqot, ijtimoiy tarmoq yozishmalari va qiyosiy pragmatika materiallari asosida yanada chuqurroq tadqiq etish maqsadga muvofiqdir.

#### **ADABIYOTLAR RO'YXATI**

1. Safarov Sh. Pragmlingvistika. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2008. – 286 b.
2. Hakimov M. O'zbek tilida matnning pragmatik talqini: filologiya fanlari doktori dissertatsiyasi avtoreferati. – Toshkent, 2001. – 48 b.
3. Mahmudov N. Til va madaniyat. – Toshkent: O'zbekiston, 1992. – 96 b.

4. Austin J.L. How to Do Things with Words. – Oxford: Oxford University Press, 1962. – 167 p.
5. Searle J.R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 1969. – 203 p.
6. Levinson S.C. Pragmatics. – Cambridge: Cambridge University Press, 1983. – 420 p.
7. Grice H.P. Logic and Conversation // Syntax and Semantics. Vol. 3: Speech Acts. – New York: Academic Press, 1975. – P. 41–58.
8. Hakimov M., Gaziyeva M. Pragmalingvistika asoslari. – Farg‘ona: Klassik, 2020. – 160 b.
9. Xudoyberganova D. Matnning antropotsentrik tadqiqi. – Toshkent: Fan, 2013. – 136 b.
10. Mahmudov N. Til tilsimi tadqiqi. – Toshkent: Mumtoz so‘z, 2017. – 176 b.
11. Qo‘ng‘urov R., Begmatov E., Tojiyev Y. Nutq madaniyati va uslubiati asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992. – 160 b.
12. Yo‘ldoshev M. Badiiy matn lingvopoetikasi. – Toshkent: Fan, 2008. – 160 b.
13. Rasulov R. Umumiy tilshunoslik. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2010. – 248 b.
14. Leech G. Principles of Pragmatics. – London: Longman, 1983. – 250 p.
15. Brown P., Levinson S.C. Politeness: Some Universals in Language Usage. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 345 p.